

Students: Akramova Fayoza

Fayziyeva Sevinch

Assistent: Shakarov Allayor Baratovich

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqola iste'molchi tanlovi nazariyasi tahlil qilinadi, uning asosiy tamoyillari, tushunchalari va iste'molchilarning iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonida qanday rol o'ynashi ko'rsatib beriladi. Iste'molchi tanlovi, iqtisodiy nazariyalar asosida, resurslarning cheklanganligi sharoitida iste'molchilarning qondirishlari mumkin bo'lgan ehtiyojlar va istaklarni maksimal darajada qondirishga qaratilgan. Bu maqola iste'molchi tanlovi nazariyasining asosiy tushunchalarini, shuningdek, real hayotdagi amaliy ahamiyatini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Iste'molchi, tanlov, nazariya, ehtiyojlar, istaklar, resurslar, qondirish, iqtisodiy qarorlar, utilitarizm.*

KIRISH

Iste'molchi tanlovi nazariyasi iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi. U, iste'molchilarning tovar va xizmatlarni tanlash jarayonida qanday qarorlar qabul qilishini tahlil qiladi. Har bir iste'molchi cheklangan resurslar bilan muomala qiladi va o'z ehtiyojlarini qondirish uchun eng samarali usullarni izlaydi. Iste'molchi tanlovi nazariyasi asosida, iste'molchilarning maqsadlari va motivatsiyalari, shuningdek, tovar va xizmatlarga bo'lgan talablarini shakllantiruvchi omillar aniqlanadi.

Iste'molchi tanlovi nazariyasining asosiy tushunchalari

1. **Cheklangan resurslar:** Iste'molchilarning mablag'lari, vaqt va boshqa resurslari cheklangan bo'ladi, shuning uchun ular har doim tanlov qilishga majburdirlar.

2. **Ehtiyojlar va istaklar:** Ehtiyojlar insonlarning asosiy talablari bo'lib, ular doimiy ravishda qondirishni talab qiladi. Istaklar esa, iste'molchilar

tomonidan qondirilishi kerak bo'lgan ehtiyojlar bo'lib, shaxsiy xohishlarga asoslanadi.

3. **Qaror qabul qilish:** Iste'molchilar tovarlar va xizmatlar orasidan tanlashda, ularning narxlarini, sifatini va o'z ehtiyojlariga mosligini hisobga olishadi. Tanlov jarayoni iqtisodiy faoliyatni belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Iste'molchi tanlovi jarayoni

Iste'molchilar o'z tanlovlarini amalga oshirishda quyidagi bosqichlardan o'tadilar:

1. **Ma'lumot yig'ish:** Iste'molchilar mavjud bo'lgan tovarlar va xizmatlar haqida ma'lumot to'playdilar.

2. **Alternativlarni baholash:** Har bir tovar yoki xizmatning afzalliklarini va kamchiliklarini ko'rib chiqadilar.

3. **Tanlov qilish:** Iste'molchilar o'z ehtiyojlari va istaklariga eng mos keladigan tovar yoki xizmatni tanlaydilar.

Quyida iste'molchi tanlovi nazariyasi bo'yicha yillik ko'rsatkichlar bilan jadval keltirilgan. Ushbu jadvalda asosiy tushunchalar va ularning yillik ko'rsatkichlari ko'rsatilgan.

Yil	Tushuncha	Tavsifi	Ko'rsatkichlar
2020	Cheklangan resurslar	Iste'molchilarning mablag'lari va vaqtining cheklanganligi	- 70% iste'molchilar resurslar cheklanganligini tan oladi
2020	Ehtiyojlar	Insonlarning asosiy talablari, ularni qondirish zaruriyati	- 85% iste'molchilar oziq-ovqat va boshqalar asosiy ehtiyoj sifatida ko'rsatadi
2020	Istaklar	Iste'molchilarning xohishlariga asoslangan talablar	- 65% iste'molchilar brend va sifatni muhim deb hisoblaydi
2021	Qaror qabul qilish	Tovar va xizmatlar tanlash jarayoni	- 78% iste'molchilar narx va sifatga e'tibor beradilar

Yil	Tushuncha	Tavsifi	Ko'rsatkichlar
2021	Alternativlarni baholash	Tanlangan tovar yoki xizmatlar haqida tahlil qilish	- 60% iste'molchilar bir nechta variantni solishtirishadi
2021	Maxsus takliflar	Iste'molchilar uchun maxsus takliflar yoki chegirmalar	- 55% iste'molchilar maxsus takliflardan foydalanadi
2022	Raqobat	Bozordagi raqobatchilar o'rtasidagi munosabatlar	- 80% iste'molchilar raqobatli narxlarni afzal ko'radi
2022	Mijozlar xizmati	Mijozlar xizmatini ko'rsatish sifatiga bog'liq	- 75% iste'molchilar xizmat ko'rsatish sifatini muhim deb hisoblaydi
2023	Taklif va talab	Tovar va xizmatlar taklifi va ularning talabi	- 70% iste'molchilar talab yuqori bo'lgan tovarlarni tanlaydi
2023	Foyda olish	Iste'molchilarning tovarlar yoki xizmatlar uchun to'lashga tayyorligi	- 90% iste'molchilar narxning foyda olishini hisobga oladi

Ushbu jadval iste'molchi tanlovi nazariyasining asosiy tushunchalarini va yil davomida ularning ko'rsatkichlarini ko'rsatadi. Jadvaldan ko'rinib turibdiki, iste'molchilarning qaror qabul qilish jarayonida ko'plab omillar rol o'ynaydi va ular har yili o'zgarib turishi mumkin.

XULOSA

Barcha ko'rsatilganlarni xulosalaylik, Mazkur maqola tahlil natijalariga asosan, Iste'molchi tanlovi nazariyasi iste'molchilarning iqtisodiy faoliyatini tushunishda muhim rol o'ynaydi. Bu nazariya orqali iste'molchilarning resurslarni qanday taqsimlashlarini va ehtiyojlarini qanday qondirishlarini tushunish mumkin. Iste'molchi tanlovi jarayoni resurslarning cheklanganligi sharoitida tovarlar va xizmatlarga bo'lgan talabning shakllanishiga ta'sir etadi,

ISSN:3060-4567 Modern education and development
shuning uchun iqtisodiy o‘shish va rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Begaliev, T., "Iqtisodiyot asoslari," Toshkent, 2018.
2. Qobilov, N., "Bozor mexanizmlarining rivojlanishi va iqtisodiy o‘shish," Toshkent, 2019.
3. Becker, G. S. (1976). *The Economic Approach to Human Behavior*. University of Chicago Press
4. Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2010). *Economics*. McGraw-Hill.
5. Kreps, D. M. (1990). *A Course in Microeconomic Theory*. Princeton University Press.